

Historische kranten: van papier en inkt naar pdf en jpg

Nu de Koninklijke Bibliotheek (KB) stelselmatig miljoenen krantenpagina's heeft laten scannen, is Nederland op het gebied van digitale toegang tot de persgeschiedenis voorop gaan lopen. Tal van dag-, week- en maandbladen en ook andere documenten zijn de laatste paar jaar gescand, doorzoekbaar gemaakt en, heel belangrijk, online gezet op www.kb.nl. Ook [80 tijdschriften](#) uit de periode 1850–1940 staan online. Ook voor ons als liefhebbers van oorspronkelijke, gedrukte uitgaven is die website een mooi hulpmiddel, bijvoorbeeld om te verifiëren of de eigen verzameling aanvulling behoeft. Dat de KB acht miljoen krantenpagina's heeft gedigitaliseerd, heeft u al op pag. 6 van [Au Courant van december 2012](#) kunnen lezen. Dit grote project Databank Digitale Dagbladen is eind vorig jaar afgesloten. Ook het project [Metamorfoze](#) (met een z!) heeft ertoe bijgedragen dat pagina's van tijdschrift- en krantentitels zijn en nog steeds worden gescand; dit kleinere project gaat namelijk nog wel door met het toevoegen van nieuwe titels.

Het resultaat van beide projecten mag er zijn: er valt enorm veel terug te zoeken en dat kan op verschillende manieren. Ook dag-, week- en maandbladen van sommige externe bronnen (maar niet van alle) staan op de website van de KB; de hele lijst telt 1600 titels. Ook in de nabije toekomst komen er, dankzij *Metamorfoze*, jaarlijks nog enkele tientallen te scannen titels bij. Zo is in 2011 het budget goedgekeurd om de *Volkskrant* uit de jaren 1920–1939 te scannen. Dat technische werk en alle nazorg vereist de nodige tijd en daarom is er momenteel nog geen enkele *Volkskrant*-pagina op de KB-website te vinden. Evenmin vinden we online het *Algemeen Dagblad*, *Trouw* en *Het Parool* (m.u.v. de oorlogskranten, dankzij een speciaal fonds).

Niet alleen de Koninklijke Bibliotheek, maar ook regionale archieven bieden digitale toegang tot hun krantencollecties (vaak met hulp van *Metamorfoze*). Een voorbeeld is <http://www.hetutrechtsarchief.nl/collectie/kranten/>, waar het *Utrechts Nieuwsblad* van 1893

t/m 1967 is terug te vinden in jpg-formaat. De website van de KB omvat dus niet alle gescande dagbladen, want deze Utrechtse krant ontbreekt daar.

kranten.kb.nl

De KB beoogt met name historische kranten toegankelijk te maken; de nadruk ligt dan ook op decennia vroeger in de 20ste eeuw. De meest recente uitgaven van dagbladen op de krantensite van de KB dateren van februari 1995 en die betreffen de pagina's van *Amigoe* uit Curaçao. De *Leeuwarder Courant*, het *Nieuwsblad van het Noorden*, *De Telegraaf*, het *Nederlands Dagblad* en het *Limburgs Dagblad* zijn na te zoeken tot eind 1994/begin 1995. Terugreizend in de tijd verschijnt op 30-03-1991 een zevende krantentitel, zijnde de laatste verschijningsdatum van *Het Vrije Volk*, voor zowel zijn Weekeditie (die alleen verkrijgbaar was buiten het Rijnmondgebied) als zijn dagelijkse middageditie (juist alleen in Rotterdam en omgeving verkrijgbaar). Het is een beetje raar om van *Hét Vrije Volk* te spreken; er waren meer dan 40 verschillende edities van deze krant, ieder met zijn eigen berichten en lay-out op de voorpagina. De KB-site toont steeds de Rotterdamse editie.

Wat is waarheid bij een opgegeven datum?

Een jaar eerder, op 28-4-1990, zien we dagblad *De Waarheid* met scans van zijn 'posteditie'. In Den Haag ontving de KB dus niet de Amsterdamse editie (die natuurlijk ook per post had kunnen worden toegezonden; het ging de KB immers om archiefdoeleinden en niet om zo snel mogelijk een exemplaar te ontvangen). *De Waarheid* was een middagkrant. De posteditie werd enige uren later gedrukt om nog met de nachtpostreinen verzonden te kunnen worden, maar wel al gedateerd op de volgende dag. Een vergelijkbare dateringstruc kennen we van *Le Monde*, die 's middags in Parijs te koop is met de datum van de volgende dag. Zo krijgen we hetzelfde nieuws bij een mengeling van opgegeven zoekdata. Overigens werd *De Waarheid* decennialang gedrukt door Dijkman, een drukkerij uit 1936, die juist deze maand

De Amsterdamse editie van *De Waarheid* is niet op de KB-site te vinden. Bovenstaande (middag)uitgave is gedateerd maandag 4 december 1978 en meldt: "De bijzondere strafkamer van de Haagse rechtbank heeft maandagmorgen beslist dat Menten onmiddellijk in vrijheid wordt gesteld ..."

een dreigend faillissement probeert te voorkomen.

De hele jaren 1980 door biedt de KB-website alleen deze acht titels: *De Waarheid*, *Amigoe*, *Nederlands Dagblad*, *Het Vrije Volk*, *Nieuwsblad van het Noorden*, *Limburgs Dagblad*, *Leeuwarder Courant* en *De Telegraaf*. Als we bij de jaren zeventig arriveren, komt tot eind 1978 het Surinaamse weekblad de *Vrije Stem* erbij. Van andere kranten zijn voorlopig alleen oudere uitgaven beschikbaar. Zo komen er steeds meer gescande kranten bij als we verder teruggaan in de tijd, met 170 kranten in mei 1945 (zie verderop). De pagina's van het *Algemeen Handelsblad* zijn op te zoeken tot en met 1940, die van de *Nieuwe Rotterdamse Courant* tot en met 1929.

We zien voor diverse titels wel hiaten in de digitale collectie. Het *Nieuwsblad van het Noorden* valt een aantal maanden weg in 1989,

De KB-website toont (bijna) dezelfde voorpagina in *De Waarheid* in de editie die als datum draagt: dinsdag 5 december 1978. Hoewel niet als zodanig in de *mast head* vermeld, is dit de posteditie, die dinsdagochtend arriveert in de rest van het land.

De Telegraaf ontbreekt in januari 1988. Noodedities van noordelijke dagbladen, uitgebracht vanwege hevige sneeuwval in februari 1979, ontbreken ook. We hadden al opgemerkt dat van het *Algemeen Handelsblad* juist de maanden rondom het Palingoproer in 1886 ontbraken.

Hoe vind je een specifiek krantenartikel?

De homepage <http://www.kb.nl/> heeft een tabblad "Historische kranten" – klik daarop en vul iets in op de zoekbalk, bijvoorbeeld de vier letters "vktv". Dan worden we naar de achterliggende webpagina kranten.kb.nl gevoerd en komen 28 resultaten in beeld, bijna alle foutieve interpretaties van deze 4 letters! De software om de karakters te herkennen probeert ook deze vier letters terug te vinden in illustraties van advertenties. Alleen het derde antwoord is een treffer: het artikel 'De liefde voor oud papier kan soms ver gaan', in het *Nieuwsblad van het Noorden* van zaterdag 27 november 1993. Dit is een verslag van onze

tentoonstelling in het Haagse Nieuwspoor, die ook in [Au Courant van december 1993](#) is besproken.

De afbeelding hierboven geeft het resultaat als plaatje, dus in jpg. Met de schuifbalk in de linkerkolom is de tekst te vergroten. Hieronder staat ditzelfde artikel (op pag. 13 van die zaterdagkrant) in pdf-formaat, daardoor terug te vinden met een specifieke link (hier:

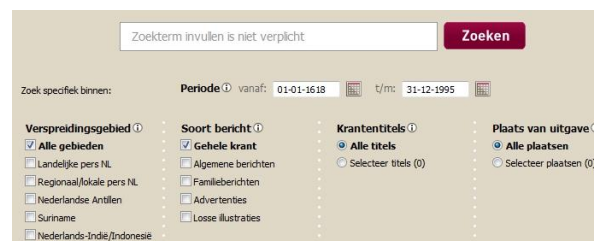

<http://resources2.kb.nl/01102000/pdf/DDD011020426.pdf>).

Het downloaden van de pdf (in dit geval 52 pagina's, waarvan pag. 13 de gezochte pagina is) kan even duren (of helemaal niet lukken); bedenk dat pdf-bestanden van de hele krant tientallen megabytes groot zijn.

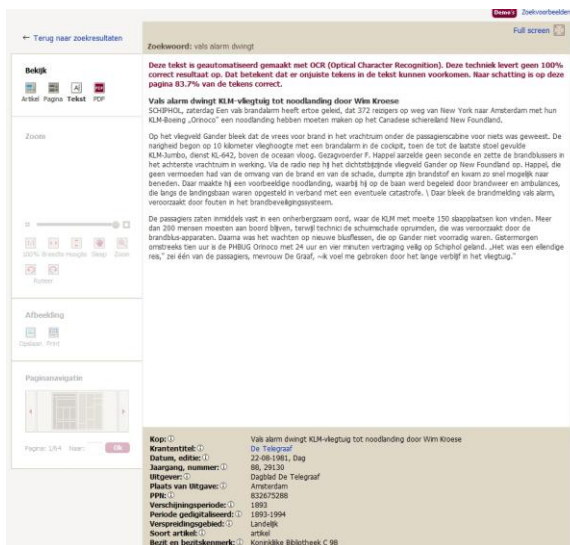
kranten.kb.nl/search

Wie eenmaal hier is aangekomen, kan beter verder gaan bij "Geavanceerd zoeken" (zie bovenaan het scherm), maar krijgt dan dit zoekvenster te zien, met de verrassende tekst

“Zoekterm invullen is niet verplicht”. Een begin- en einddatum op te geven en een keuze te maken uit vier selectiecriteria is kennelijk belangrijker dan een zoekterm op te geven. Geselecteerd kan worden op: verspreidingsgebied, soort bericht, krantentitels en plaats van uitgave. Bij ‘periode’ kan het handig zijn dezelfde datum twee keer in te voeren. Als we bij ‘vanaf’ 08-05-1945 invullen en deze datum ook bij ‘t/m’ aangeven, maar verder geen selectie op de vier genoemde criteria, dan komen 170 kranten van die achtste mei tevoorschijn. Als we de lijst doorlopen, zien we als 104de resultaat *Het Parool* met een verslag van de schietpartij op de Dam vanuit de Grote Club, die de vorige middag plaatsvond en onlangs herdacht werd met een reconstructie, inclusief draaiorgel om dekking achter te zoeken. Aan de hand van een gegeven van Louis Nierijnck elders in deze *Au Courant* (noodlanding in Gander, pag. 19) vergelijken we de verschillende presentaties van het zoekresultaat. Hier gaat het om *De Telegraaf* (dus we selecteren 1 krant) en kiezen vervolgens: Alle gebieden, Gehele krant, Alle Plaatsen en een ruime periode: van 01-01-1960 t/m 31-12-1995. We komen terecht op de voorpagina van zaterdag 22 augustus 1981 (64 pagina's). Als we de pdf-versie kiezen, downloaden we een bestand van 35 Mbytes, dus alle 64 pagina's tegelijk. Dat lukt niet

altijd; probeer het dan een andere keer. De server van de KB is er mogelijk niet op berekend dat vele bezoekers tegelijk zulke hoeveelheden data downloaden. Het artikel dat op de titelpagina begint, gaat verder op pagina 6, kolom 4, een voor *De Telegraaf* notoire opmaakmethode. Maar gelukkig heeft de KB hier rekening mee gehouden: bij 'Bekijk' geeft de versie 'Tekst' inderdaad de complete tekst: de openingstekst op pag. 1 is samengevoegd met de vervolgttekst op pag. 6!

Hoe de krantenpagina's op de eigen PC op te slaan

De pdf-versie, die er *a priori* toe dient de lay-out van het origineel exact weer te geven (zoals hieronder afgebeeld), mist wel het fijne contrast van een gefotografeerde pagina.

Daarom is ook de optie aanwezig om de pagina's in jpg-formaat te bekijken.

U weet toch dat van elke pagina op het scherm met een schermafdruck een plaatje in jpg gemaakt kan worden, dus ook van een stukje van de pdf-pagina? Als het scherm toont wat u wilt vastleggen in jpg, druk dan de 'print screen' toets in en vervolgens Control+A. Daarna kan het resultaat met Control+V worden ingelezen in een fotobewerkingsprogramma, waar desgewenst een uitsnede kan worden gemaakt om uiteindelijk over te houden waar het u om gaat. Op deze manier zijn alle plaatjes in dit artikel vervaardigd.

Koninklijke Bibliotheek te Brussel (KBR)

Belgische kranten zijn ook gedigitaliseerd, maar anders dan in Den Haag worden in Brussel door de KBR de resultaten niet op het internet openbaar gemaakt. "Door de strikte naleving van de wetgeving op het auteursrecht kunnen de gedigitaliseerde kranten uitsluitend geconsulteerd worden in de leeszaal van de afdeling Kranten", zo vermeldt de KBR-website. Alleen op de schermen binnen de muren van de KBR wordt een selectie aangeboden van de Belgische dagbladpers tussen 1831 (jaar 1 van België) en 1970, "met inbegrip van de gecensureerde pers van beide wereldoorlogen". Drie miljoen pagina's uit zeventig Belgische kranten zijn er digitaal op te zoeken, daar bij de KBR aan de Keizerslaan 4 in hartje Brussel. Iets dergelijks geldt bij onze Koninklijke Bibliotheek ook: Nederlandse kranten van na 1995 zijn niet op het internet te raadplegen, maar wel op de

computerschermen aan het Prins Willem Alexanderhof 5, hartje Den Haag.

KB-leden zien nog veel meer kranten

De KB biedt tegen geringe betaling veel extra's, waaronder de nieuwsdatabank LexisNexis Academic NL (zie <http://catalogi.kb.nl/#>). Deze online dienst toont in een tekstversie nieuwsartikelen van recente jaargangen van tientallen regionale, nationale en internationale dagbladen. Wie hier de zoekterm "tijdschriftenverzamelaars" opgeeft, vindt 17 resultaten, waaronder een artikel over Andries Kreuzen uit het *Dagblad*

van het Noorden van 14-9-2002, over Jan de Wit uit het *Brabants Dagblad* van 4-2-2000, een satirische column van Hans Renders (de huidige hoogleraar Biografie) over de dwangneurose van krantenverzamelaars en over *Au Courant* 5/3, pag. 18 in *NRC Handelsblad* van 14-12-1991 en over de eerder genoemde tentoonstelling in Nieuwspoort in het *Algemeen Dagblad* van 1-12-1993. Zo vind je nog eens wat voor € 15/jaar! Kortom: vanaf een betaalde site van de KB komen we terecht bij titels (bv. *Algemeen Dagblad*) en perioden (van 1980 tot heden) die ontbreken op de openbare KB-website.

Paul Klein

Ontboezeming van een (kranten)verzamelaar: hoe kom je ertoe om juist dat object te gaan verzamelen?

Verzamelen is volgens mij een aangeboren bezigheid: je doet het overigens of je doet het niet, maar meestal is er een reden om tot het vergaren over te gaan. Als je ouders iets verzamelen, wordt die bezigheid soms al vroeg overgenomen door de kinderen, wellicht met een ander object. Die hobby kan ook ontstaan na een bezoek aan een verzamelaarsbeurs. Meestal begint die interesse in het begin met liefhebbers die over beperkte middelen beschikken. Je kunt postzegels gaan sparen, alleen is een unieke Mauritiuszegel of die Black Penny onbereikbaar. Zij die over meer dan los geld beschikken – en dat geldt natuurlijk voor alle unieke stukken – kunnen aanschaffen wat ze willen, of is het dan geen verzamelen meer? Of je nu arm bent of rijk, toch is het aanleggen van een verzameling een mooi tijdverdrijf!

Leerling-journalist voor enkele maanden

Ik had er altijd naar gestreefd om journalist te worden, dus na mijn schoolopleiding werd ik als leerling-journalist aangenomen bij de Provinciale Zeeuwse Courant (tegenwoordig PZC), hier in Vlissingen. Als junior kreeg je natuurlijk allerlei niet-journalistieke opdrachten. Zo werd ik om de haverklap door de senioren om koffie gezonden of talloze keren heengezonden met copy voor de drukkerij. Bovendien was het vaste prik om

elke morgen de grote postzak te ledigen en al die dagbladen in vakken te steken en die van de vorige dag te verwijderen zonder dat de senioren er ooit naar hadden gekeken! Een enkele keer mocht ik de vergadering van een plaatselijke voetbalclub verslaan en er een artikel over te schrijven, dat overigens altijd zeer verkort werd geplaatst. Omdat ik Belg ben en er in Vlissingen naast het Nederlands Loodswezen ook een Belgisch Loodswezen is gevestigd, werd mij daar een kantoorbaan aangeboden en, hoewel ik daar niet veel voor voelde, gaf het daar te verdienen salaris de doorslag, want dat bedroeg niet minder dan tien keer de aalmoes van de krant. Je zou dus niet overstag gaan? Het werd dus wel een hele korte journalistieke loopbaan! Toch bleef ik geïnteresseerd in de pers, al was het misschien

